



УКРАЇНА

**УРЯДОВИЙ УПОВНОВАЖЕНИЙ У СПРАВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Government Agent
before the European Court of Human Rights
Ukraine

Agent du Gouvernement
auprès de la Cour Européenne des Droits de l'Homme
l'Ukraine

Україна, 01001, м. Київ, вул. Городецького, 13

№ 12.0.1-9/3244

28 березня 2014

Кабінет Міністрів України

Подання щодо вжиття заходів загального характеру, необхідних для виконання рішень Європейського суду з прав людини, що набули статусу остаточного в I кварталі 2014 року

Подання надається на виконання статті 14 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Подання містить стислий виклад проблем, які призводять до визнання Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд) порушень Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), та пропозиції щодо їх вирішення.

1. Порушення статті 6, статті 13 Конвенції, статті 1 Першого протоколу до Конвенції

Відповідно до п.1 статті 6 Конвенції кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Відповідно до статті 13 Конвенції кожен має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі.

Згідно зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном.

1) Щодо порушення права на виконання остаточного рішення суду протягом розумного строку (п.1 статті 6, стаття 13 Конвенції та стаття 1 Першого протоколу до Конвенції)

У пілотному рішенні від 15.10.2009 у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», заява № 40450/04, Європейський суд визнав проблему невиконання рішень національних судів системною в Україні:



№
1803

«88. ... Суд дійшов висновку, що порушення, зазначені в цьому рішенні, не пов'язані з якимсь поодиноким випадком чи особливим поворотом подій у цій справі, але є наслідком недоліків регуляторної та адміністративної практики органів влади держави з виконання рішень національних судів, за які вони несуть відповідальність. Отже, ситуацію у цій справі слід кваліфікувати як таку, що є результатом практики, несумісної з положеннями Конвенції (...).»

Крім того, в резолютивній частині цього рішення Європейський суд також вказав:

«... зазначені вище порушення є наслідком несумісної з положеннями Конвенції практики, яка полягає в систематичному невиконанні державою-відповідачем рішень національних судів, за виконання яких вона несе відповідальність і у зв'язку з якими сторони, права яких порушені, не мають ефективних засобів юридичного захисту....»

Порушення прав заявників на виконання остаточних рішень судів протягом розумного строку, з посиланням на справу *Юрій Миколайович Іванов*, було констатовано у рішеннях Європейського суду від 09.01.2014 у справі «*Кисельова та інші проти України*», заява № 6155/05, «*Хайнацький та інші проти України*», заява № 12895/08, «*Сем'яністий та інші проти України*», заява № 7070/04, та рішеннях від 13.02.2014 у справі «*Щукін та інші проти України*», заява № 59834/09, та у справі «*Васильєв та інші проти України*», заява № 29266/08.

Передумовами, що призвели до порушення Конвенції, можуть вважатися обставини, раніше вказані у рішенні Європейського суду у справі *Юрій Миколайович Іванов*.

Ефективним шляхом вирішення цієї проблеми має стати Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», розроблений у рамках здійснення заходів загального характеру на виконання пілотного рішення у справі *Юрій Миколайович Іванов*. У згаданий закон 19.09.2013 було внесено зміни, спрямовані на вирішення питання щодо погашення вже існуючої заборгованості за судовими рішеннями (винесеними до 01 січня 2013 року), відповідальність за виконання яких покладено на державу.

Окрім цього, на цей час розробляється практичний механізм реалізації закладених у вказаний Закон інструментів – порядок інвентаризації та погашення заборгованості.

Варто зазначити, що більшість рішень, на невиконання яких скаржаться заявники, є рішеннями судів зобов'язального характеру, боржниками за якими є управління Пенсійного фонду України та управління праці та соціального захисту населення.

Крім цього, виконання деяких рішень національних судів ускладнюється дією різного роду мораторіїв, введених, наприклад, Законом України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» від 29.11.2001 № 2864-III та Законом України «Про заходи, спрямовані на

забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» від 23.06.2005 № 2711-IV.

Звертаємо увагу на те, що 05 грудня 2013 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв резолюцію, якою закликав Уряд вжити заходів з метою вирішення проблем, що лягли в основу порушень, констатованих Європейським судом у справі *Юрій Миколайович Іванов*, за необхідності - шляхом перегляду законодавства про мораторії та забезпечення врахування бюджетних обмежень під час законопроектної роботи, щоб попередити випадки невиконання рішень національних судів, відповідачами за якими є держава чи державні підприємства.

Принагідно потрібно звернути увагу Міністерства соціальної політики, Пенсійного фонду та Державної виконавчої служби на необхідність забезпечення неухильного та належного виконання рішень судів.

Крім того, як вже було зазначено, невиконання рішень національних судів, що стало предметом звернення до Європейського суду, частково обумовлено зобов'язальним характером цих рішень. У зв'язку з цим пропонуємо Верховному Суду України, Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Вищому адміністративному суду України звернути увагу на необхідність поширення судової практики заміни способу виконання зобов'язання за наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення (на кшталт рекомендацій щодо зміни способу і порядку виконання судових рішень, ухвалених у справах, пов'язаних із соціальними виплатами, викладеними в інформаційному листі Вищого адміністративного суду України № 846/12/13-13 від 13.06.2013).

2) Щодо порушення права на розгляд справи судом протягом розумного строку та на справедливий суд (п.1 статті 6 Конвенції), право на захист (пп. «с» п.3 статті 6 Конвенції)

Вказані порушення було констатовано Європейським судом у рішенні від 19.12.2013 у справі *«Юрій Волков проти України»*, заява № 45872/06, рішенні від 10.10.2013 у справі *«Волошин проти України»*, заява № 15853/08, рішенні від 28.11.2013 у справі *«Горбатенко проти України»*, заява № 25209/06, рішенні від 17.10.2013 у справі *«Таран проти України»*, заява № 31898/06, та в рішенні від 31.10.2013 у справі *«Тарасов проти України»*, заява № 17416/03.

Передумовами констатованих порушень стали:

1) надмірна тривалість кримінального провадження, що не відповідає вимозі «розумного строку» (справи *Таран, Горбатенко*);

2) порушення права на справедливий суд через незабезпечення судом рівності сторін провадження, ненадання належного обґрунтування рішень судів, нездійснення судом належної оцінки всіх доказів у справі (справа *Волошин*);

2) незабезпечення права заявника на захист у зв'язку з тим, що факт відмови заявника від захисника, а також процесуальні документи, які підтверджують таку відмову, були сумнівними і неоднозначними (справа *Тарасов*);

3) порушення права заявника на захист у зв'язку з проведенням першого допиту заявника в якості підозрюваного в кримінальній справі за відсутності захисника (справа *Юрій Волков*);

Шляхами вирішення є суворе дотримання слідчими, прокурорами та судьями норм Кримінального процесуального кодексу, а також застосування у своїй практиці правових позицій Європейського суду щодо забезпечення особі права на справедливий суд, необхідності дотримання розумних строків розгляду справ.

Центральними органами виконавчої влади, відповідальними за вжиття цих заходів, є Міністерство внутрішніх справ України, Генеральна Прокуратура України, Верховний Суд України та Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

2. Щодо порушення статті 2 Конвенції

Статтею 2 Конвенції передбачено, що право на життя охороняється законом і нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

Європейський суд констатував порушення вказаного положення у рішенні від 03.10.2013 у справі «*Юрій Ілларіонович Щокін проти України*», заява № 4299/03, рішенні від 17.10.2013 у справі «*Поживотько проти України*», заява № 42752/08, рішенні від 17.10.2013 у справі «*Зубкова проти України*», заява № 36660/08, рішенні від 14.01.2014 у справі «*Валерій Фуклев проти України*», заява № 6318/03, та рішенні від 05.12.2013 у справі «*Арская проти України*», заява № 45076/05.

Передумовами вказаних порушень стали:

- 1) недотримання державними органами обов'язку щодо захисту життя сина заявника, який знаходився під контролем держави (відбував покарання у вигляді позбавлення волі) (справа *Юрій Ілларіонович Щокін*);
- 2) нечіткість нормативно-правових актів щодо прийому пацієнтів до відділень інтенсивної терапії та недосконалість законодавства щодо

встановлення кваліфікованим фахівцем здатності пацієнтів приймати рішення щодо свого лікування, в тому числі щодо отримання інформованої згоди на лікування (справа *Арская*);

- 3) не проведення державними органами ретельного розслідування фактів смерті близьких родичів заявників (процесуальний аспект, справи *Юрій Ілларіонович Щокін, Зубкова, Поживотько, Арская* та *Валерій Фуклєв*);
- 4) надміру тривале розслідування за фактом смерті члена сім'ї заявниці (справа *Зубкова*).

Шляхами вирішення є здійснення комплексу заходів, спрямованих на неухильне дотримання державними органами обов'язку захищати життя осіб, що знаходяться під контролем держави (перебувають під вартою, відбувають покарання у вигляді позбавлення волі або знаходяться на лікуванні), а також на забезпечення ефективного та швидкого розслідування справ за фактом смерті.

Так, Міністерству внутрішніх справ та Генеральній прокуратурі України пропонуємо довести позиції Європейського суду до відома працівників органів внутрішніх справ та прокуратури, забезпечити неухильне дотримання норм Кримінального процесуального кодексу України, а також уникнення допущення у своїй адміністративній практиці порушень положень Конвенції, аналогічних вказаним.

Вжиття заходів загального характеру полягає в усуненні нечіткості нормативно-правових актів, що стосуються прийому пацієнтів до відділень інтенсивної терапії, та щодо встановлення кваліфікованим фахівцем здатності пацієнтів надавати інформовану згоду на лікування або відмовлятися від лікування (справа *Арская*). Органом виконавчої влади, відповідальним за вжиття вказаних заходів, є Міністерство охорони здоров'я України.

Верховному Суду України, Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ пропонуємо забезпечити в межах заходів, передбачених чинним законодавством, відповідне реагування суддів на порушення процесуальних норм під час проведення досудового слідства у справах щодо факту смерті.

3. Щодо порушення статті 3 Конвенції

Відповідно до статті 3 Конвенції нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Європейський суд у рішенні від 03.10.2013 у справі «*Юрій Ілларіонович Щокін проти України*», заява № 4299/03, рішенні від 10.10.2013 у справі

«Волошин проти України», заява № 15853/08, рішення від 28.11.2013 у справі «Горбатенко проти України», заява № 25209/06, рішення від 17.10.2013 у справі «Таран проти України», заява № 31898/06, рішення від 24.10.2013 у справі «Сергій Савенко проти України», заява № 59731/03, рішення від 07.11.2013 у справі «Белоусов проти України», заява № 4494/07, рішення від 07.11.2013 у справі «Геращенко проти України», заява № 20602/05, рішення від 14.11.2013 у справі «Александр Ніконенко проти України», заява № 54755/08, рішення від 14.11.2013 у справі «Скороходов проти України», заява № 56697/09 та в рішенні від 31.10.2013 у справі «Тарасов проти України», заява № 17416/03, констатував порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з таким:

- 1) жорстоким поведженням працівників міліції під час затримання заявника у справі *Геращенко*;
- 2) катуванням:
 - працівниками міліції заявників у справах *Белоусова і Тарасова* під час тримання їх під вартою;
 - сина заявника у справі *Юрія Ілларіоновича Щокіна* під час відбування ним покарання у вигляді позбавлення волі;
- 3) нелюдським або таким, що принижує гідність, поведженням або покаранням всупереч вимогам статті 3 Конвенції у зв'язку з неналежними побутовими умовами тримання заявників в Харківському та Севастопольському СІЗО (справа *Горбатенко*), Полтавському ІТТ (справа *Волошина*) та Севастопольському ІТТ (справа *Таран*), а також умовами транспортування заявника між Севастопольським ІТТ та Сімферопольським СІЗО (справа *Таран*);
- 4) відсутністю ефективного розслідування скарг на жорстоке поведження та катування щодо заявників у справах *Сергій Савенко, Скороходов, Белоусов, Тарасов, Александр Ніконенко* та сина заявника у справі *Юрія Ілларіоновича Щокіна*.

Передумовами вказаних порушень стали незабезпечення державою тримання особи під вартою в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності; ганебна адміністративна практика працівників правоохоронних органів та пенітенціарних установ, що неодноразово було предметом розгляду Європейського суду та Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню, про що також неодноразово повідомлялись відповідні державні органи; а також відсутність розслідування за скаргами заявників на жорстоке поведження.

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу значною мірою вирішує проблеми, пов'язані з жорстоким поведженням та

неефективним розслідуванням скарг на таке жорстоке поводження. Водночас держава має забезпечити притягнення до відповідальності осіб, стосовно яких підтверджено факт жорстокого поводження.

Для вирішення проблем слід врахувати потреби пенітенціарних установ у фінансово-матеріальних ресурсах з метою забезпечення державою належних умов тримання під вартою.

Наголошуємо на необхідності викорінення практики катування та жорстокого поводження з особами, які знаходяться під контролем держави, та безумовного дотримання положень Конвенції у зв'язку з цим, а також проведення ефективного розслідування скарг на жорстоке поводження.

Відповідальними центральними органами виконавчої влади за вжиття запропонованих заходів є Міністерство внутрішніх справ України, Державна пенітенціарна служба України, Генеральна прокуратура України, Міністерство фінансів України.

Верховному Суду України та Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ пропонуємо забезпечити оперативний та ефективний розгляд судами скарг на жорстоке поводження.

4. Щодо порушення статті 5 Конвенції

Стаття 5 Конвенції гарантує кожному право на свободу та особисту недоторканність. Зокрема, забороняється позбавлення свободи, крім випадків, встановлених законом, гарантується право негайно постати перед судом та забезпечується право потерпілих від арешту або затримання на відшкодування.

У рішеннях від 17.10.2013 у справі «Таран проти України», заява № 31898/06, від 07.11.2013 у справі «Белоусов проти України», заява № 4494/07 та від 07.11.2013 у справі «Геращенко проти України», заява № 20602/05, Європейський суд констатував порушення пп. 1, 3, 4, 5 статті 5 Конвенції у зв'язку з таким:

- 1) незаконне затримання заявника протягом періоду, який перевищує 72 години, з огляду на те, що таке затримання здійснювалось без відповідного рішення суду (справи *Таран* та *Белоусов*);
- 2) формальний підхід суду під час винесення рішення щодо продовження тримання заявника під вартою у справі *Геращенко*, відсутність будь-якої мотивації у рішенні суду про продовження тримання заявника під вартою у справі *Таран*;
- 3) надмірна тривалість тримання заявників під вартою у справах *Геращенко* та *Таран*;

- 4) відсутність у заявників доступу до ефективної процедури, за допомогою якої вони могли би оскаржити своє триваюче тримання під вартою (справи *Таран, Геращенко*);
- 5) фактичне затримання заявника працівниками міліції на більш як 30 годин без відповідної документальної фіксації такого затримання у справі *Белоусов*;
- 6) порушення права заявника негайно постати перед судом з метою вирішення питання щодо законності його затримання (справа *Белоусов*);
- 7) відсутність у заявника можливості вимагати відшкодування шкоди за незаконне тримання під вартою через те, що національними судами тримання заявника під вартою було визнано законним (справа *Таран*). Європейський суд також вказав на недосконалість законодавства України щодо цього питання через відсутність будь-якої передбаченої законом процедури подання позову про відшкодування шкоди, завданої позбавленням свободи, яке Європейський суд визнав таким, що порушує одне з положень Конвенції.

Передумовами вказаних порушень стали недотримання чинного кримінально-процесуального законодавства та відсутність або недосконалість відповідного законодавства на час подій.

Шляхами вирішення є здійснення комплексу заходів, спрямованих на імперативне дотримання норм Кримінального процесуального кодексу України щодо затримання особи та застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Так, Міністерству внутрішніх справ пропонуємо довести до відома працівників органів внутрішніх справ позиції Європейського суду щодо порушень статті 5 Конвенції, забезпечити суворе дотримання останніми процесуального законодавства та врахування у своїй адміністративній практиці висновків Європейського суду, в тому числі про недопущення порушення строків доправлення затриманих осіб до суду.

Верховному Суду України і Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ пропонуємо забезпечити ознайомлення суддів із висновками Європейського суду щодо необхідності ретельної оцінки фактів справи для належного обґрунтування рішення суду щодо застосування до особи запобіжного заходу, в тому числі у вигляді тримання під вартою. Крім того, пропонуємо вжити заходів щодо забезпечення належного застосування судами законодавства про компенсацію за незаконний арешт або затримання, здійснені всупереч положенням Конвенції.

5. Щодо порушення статті 8 Конвенції

Стаття 8 Конвенції гарантує кожному право на повагу до приватного і сімейного життя.

Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції у рішенні від 19.12.2013 у справі «Юрій Волков проти України», заява № 45872/06, оскільки зразок крові у заявника було взято слідчим, а не лікарем, як того вимагало чинне національне законодавство. Крім цього, порушення статті 8 Конвенції було встановлено у рішенні від 07.11.2013 у справі «Белоусов проти України», заява № 4494/07, у зв'язку з тим, що дозвіл заявника на здійснення огляду його помешкання було здобуто під примусом працівників міліції.

Передумовою констатованих порушень є недотримання працівниками правоохоронних органів національного законодавства.

Міністерству внутрішніх справ **пропонуємо довести до відома** працівників органів внутрішніх справ позиції Європейського суду щодо порушень статті 8 Конвенції, забезпечити суворе дотримання останніми відповідного процесуального законодавства та врахування у своїй адміністративній практиці висновків Європейського суду.

Окремо увагу працівників внутрішніх справ пропонуємо звернути на висновки Європейського суду та положення національного законодавства щодо порядку збирання доказів, а саме відбирання зразків крові, яке повинно здійснюватись тільки лікарем з належною кваліфікацією, а не самим слідчим.

Крім того, необхідно довести до відома працівників органів внутрішніх справ позиції Європейського суду щодо необхідності дотримання положень національного законодавства щодо проведення огляду і обшуку житла особи і неприпустимості отримання згоди особи на такий огляд під примусом.

6. Щодо порушення статті 11 Конвенції

Відповідно до статті 11 Конвенції кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

Європейський суд констатував порушення вказаної статті у рішенні від 14.11.2013 у справі «Шмушкович проти України», заява № 3276/10, з огляду на таке:

- відсутність єдиного підходу при застосуванні державними органами Указу Президії Верховної Ради СРСР 1988 року (далі – Указ);
- наявність відмінностей між процедурою, встановленою Указом та Конституцією України, зокрема, щодо повідомлення місцевих органів влади про проведення зібрань, необхідності отримання дозволу та можливості заборони проведення зібрань;

- відсутність законодавчого акта із зазначених питань, який був би ухвалений Верховною Радою України, як того чітко вимагають статті 39 і 92 Конституції України;
- неможливість для місцевих органів влади належним чином врегулювати процедуру проведення зібрань через відсутність такого законодавчого акта;
- неможливість для заявника передбачити наслідки своїх дій у зв'язку з вищевказаними недоліками нормативного регулювання.

Передумовами констатованого порушення є відсутність належного законодавчого регулювання порядку проведення мирних зборів.

Єдиним шляхом вирішення вказаного питання є ухвалення закону, який би врегулював питання проведення мирних зібрань. Крім цього, судам у своїй практиці слід неухильно дотримуватися правових позицій, викладених Європейським судом у цьому рішенні, а також у рішенні в справі «*Веренцов проти України*».

7. Щодо порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу

Згідно зі статтею 14 Конвенції користування правами та свободами, передбаченими Конвенцією, має бути забезпечено без дискримінації за будь-якою ознакою. Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції передбачає, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном, ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Порушення вищевказаних положень було констатовано Європейським судом у рішенні від 07.11.2013 у справі «*Пічкур проти України*», заява № 10441/06, з огляду на те, що право заявника на отримання пенсії було поставлено в залежність від місця його проживання, внаслідок чого склалась ситуація, коли заявник, пропрацювавши багато років в Україні та сплачуючи обов'язкові внески до системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, був позбавлений права на пенсію; також державою не було надано пояснень щодо існування різниці у ставленні державних органів до пенсіонерів, які проживають на території України та які виїхали за кордон.

Передумовами такого порушення стали недоліки законодавства щодо пенсійного забезпечення, які призвели до дискримінації заявника. Ситуація щодо пенсійного забезпечення осіб, які виїхали на постійне місце проживання за кордон, була виправлена лише з прийняттям рішення Конституційним Судом України.

Шляхом вирішення проблеми є доведення до відома Міністерства соціальної політики висновків Європейського суду для врахування в законопроектній роботі.

Вважаємо за доцільне зазначити, що у рішенні у цій справі Європейський суд вказав, що підвищення мобільності населення, більш високі рівні міжнародного співробітництва та інтеграції, а також розвиток банківського обслуговування та інформаційних технологій більше не виправдовують здебільшого технічних обмежень щодо осіб, які отримують соціальні виплати, проживаючи за кордоном, що могли вважатися розумними на початку 1950-их років, коли розроблялася Конвенція МОП 1952 року.

8. Щодо порушення статті 34 Конвенції

Відповідно до статті 34 Конвенції Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню права на звернення до Європейського суду.

Вказане порушення було констатоване Європейським судом у рішенні від 07.11.2013 у справі «Лобас проти України», заява № 21380/04.

Причиною констатації Європейським судом порушення стала відмова Верховного Суду України у задоволенні клопотання заявника про надання копій його касаційної скарги. Європейський суд зазначив, що правова система України не передбачає чіткого механізму отримання засудженими копій документів зі справи після закінчення кримінального провадження. Також Європейський суд посилався на рішення у справі «Василь Іващенко проти України», заява № 760/03.

Таким чином, держава-відповідач не виконала свій обов'язок за статтею 34 Конвенції щодо забезпечення права заявника на належний та ефективний розгляд його справи Європейським судом.

Передумовами вказаного порушення у цій справі є недоліки законодавства, аналогічні тим, про які Європейський суд згадував у рішенні у справі «Василь Іващенко проти України», тобто відсутність у національному законодавстві положень щодо обов'язкового надання ув'язненим або особам, що тримаються під вартою, на їх вимогу копій документів з їх кримінальних справ для забезпечення подання заяви до Європейського суду.

Шляхом вирішення цієї проблеми є підготовка відповідальними органами (Державна пенітенціарна служба України, Міністерство юстиції України, Державна судова адміністрація України) відповідних пропозицій щодо внесення змін до законодавства.

Узагальнюючи щодо всіх порушень

Згаданим у поданні органам пропонується проаналізувати рішення Європейського суду та врахувати їх у своїй судовій та/або адміністративній практиці.

Крім цього, під час реалізації заходів, спрямованих на професійну підготовку працівників відповідних органів (зокрема, з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду), необхідно забезпечити їх ґрунтовне ознайомлення з правовими позиціями Європейського суду, викладеними у рішеннях.

Органам виконавчої влади, судам у своїй діяльності слід неухильно дотримуватися положень Конвенції та чинного законодавства.

Доцільним видається розгляд питання щодо необхідності внесення змін до законодавства, зокрема, щодо мораторію на примусову реалізацію майна державних підприємств, надання медичної допомоги у випадках, коли існують сумніви щодо здатності пацієнта усвідомлювати наслідки своєї відмови від такої допомоги. Окремо наголошуємо на необхідності ухвалення законів, які би врегулювали питання проведення мирних зібрань та порядку надання ув'язненим або особам, що тримаються під вартою, на їх вимогу копій документів з їх кримінальних справ для забезпечення подання заяви до Європейського суду.



Н.І. Севостьянова